

Säljes: Hemligt bergrum

Intill ridskolan och under naturreservatet i Lurbo ligger det hemliga bergrum där länets militära ledning skulle skyddas mot en rysk kärnvapenattack. Nu är minnet från Kalla krigets dagar till salu.

Skyddsrum

I Uppsala tätort finns 1 200 skyddsrum, med totalt 160 000 platser. De ska kunna tas i bruk på 48 timmar. På taken runt om i stan sitter tyfoner, varifrån en larmsignal ljuder vid ett flyganfall.

Även om skyddsrummen, som i stort byggdes från 1950-talet fram till 90-talet, finns kvar och ska kunna användas, är beredskapen en helt annan i dag än under kalla kriget. Exempelvis finns inga skyddsmasker att tillgå i skyddsrummen. De som funnits har blivit för gamla och det finns inget politiskt beslut om att producera nya.

I dag finns heller inga evakueringsplaner, vilket förut fanns med detaljerade uppgifter. Sådan här detaljerade planer fanns för många delar av samhället, som sjukvården, transportsektorn, drivmedelsförsörjningen, djurhållningen etc.

I dag informeras inte om vad som ska ske vid ett krigsutbrott annat än att viss information finns på Uppsala kommuns hemsida, och att skyddsrummen ska vara märkta med två skyltar. Under kalla krigets dagar däremot hölls stora beredskapsövningar, skolorna undervisade om vad som hände vid ett krigsutbrott, och informationen spreds till alla, exempelvis genom telefonkatalogen. Även civilförsvarsorganisationen, cirka 3 000 personer i Uppsala, är borta sedan 90-talet. Det bergum i Eriksberg där Uppsala kommuns civilförsvarsledning skulle kunna ta skydd i månader vid en invasion av Sverige är inte längre kvar i kommunal ägo.

Men nu finns signaler om att nya planer för hur samhället ska organiseras under höjd beredskap ska tas fram, både militära och civila. Enligt Uppsala kommuns beredskaps- och säkerhetssamordnare Thomas Hall kan det vara att vänta under de närmaste åren.

Enligt Thomas Hall handlar inte detta om någon förändrad hotbild, utan om en politisk vilja.

Källa: Thomas Hall, beredskapssamordnare Uppsala kommun, tidigare militär.

Så tänkte Sverige

Enligt ÖB Sverker Göransson kan Sverige i dag stå emot ett anfall i en vecka. Efter andra världskrigets slut och ända in på 70-talet dimensionerades det svenska försvaret för att slå tillbaka angrepp i två riktningar – och samtidigt ha förmågan att fördröja ett anfall i en tredje riktning tills hjälp kom utifrån.

Under andra världskriget skapades ett system med krigsflygbaser för flygvapnet, vilket byggdes ut under kalla kriget. Bland annat byggdes berghangarer vid F16 i Uppsala, som skulle kunna möta ett atombomshot. I ett bergum vid F 16 i Uppsala byggdes 1950 den första luftförsvarscentralen.

Källa: "Bygga och befästa" Arkitektur förlag.

Karl-Martin Svärd och Ida Åsberg på Fortifikationsverket ställer ut visningsskyltar intill vägen. Kalla kriget är ett minne blott, och det svenska skyddet mot en invasion håller på att bli detsamma. Det 2 400 kvadratmeter stora berggrummet i Lurbo strax söder om Uppsala är till salu och denna dag är det visning av de en gång hemliga utrymmena under jord.

I korridoren som tar oss in i berget går vi genom stötvågsslussen med en rad betongkonstruktioner i bergväggen. Slussen och betongen skulle skydda även mot en kärnvapenexplosion. Tillsammans med själva urberget och med stridsklara soldater gömda i omkringliggande skyttevärn, utgjorde det här skyddet av Försvarsområdesstaben, den militära ledningen i Uppsala län

”Världen har aldrig varit närmare atomvintern”, skriver historikern och författaren Peter Englund i en essä om Kubakrisen 1962. I praktiken rådde krigstillstånd i några timmar sedan ett amerikanskt flygplan skjutits ned ovanför Kuba. Men kärnvapenmakterna besinnade sig och i stället för krig kunde terrorbalansen mellan öst och väst åter infinna sig. Året före, 1961, byggdes Berlinmuren. Öst stod mot väst, redo till drabbning.

1962 inledde Bertil Wååg, sin militära bana på Pansarregementet i Enköping.
– Jag minns de här händelserna mycket väl, hur spänt läget var i Berlin där enheterna stod emot varandra, och därefter Kubakrisen. Det präglade min generation som växte upp i skuggan av det här.

Att Kalla kriget plötsligt skulle slå över i ett tredje världskrig, och att Sverige med sin närhet till Sovjetunionen skulle dras in – kanske först genom luftlandsatta soldater på Uppsalaslätten – sågs inte som en dystopisk fantasi. Hotet upplevdes som högst reellt, och Sverige förberedde sig därefter. Miljarder investerades i totalförsvaret, inte minst i skydd och värn i det solida svenska urberget.

Under vägen till Lurbo, intill Hågaån och parkeringen som vandrare i Nåtens naturreservat och Hågadalén använder, ligger ingången till ett av gömställena.

Bertil Wåågs militära karriär tog honom så småningom till Försvarsområdesstaben, den militära ledningen i Uppsala län. Vid ett anfall mot Sverige var det Försvarsområdesstaben som skulle se till att Upplands försvarsområde skulle klara sitt uppdrag: att förhindra luftlandsättningar, att skydda kusten, att hålla transportvägarna till och från huvudstaden Stockholm öppna för svenska behov, men samtidigt skydda Stockholm mot främmande makt.

För att klara det här behövde staben föras till säkerhet under jord tillsammans med landshövdingen och andra ledningspersoner från viktiga aktörer i det civila samhället, för att där tryggt kunna fatta de klokaste och mest strategiska besluten. Det var de som skulle lura ryssen i Lurbo.

I veckor, kanske i månader skulle stabspersonalen kunna gömma sig här. En egen brunn säkrade vattentillförseln, en gammal fartygsgenerator kunde stå för reservkraft om strömmen bröts, mat kunde lagas i de moderna köken eller i värsta fall på den stora vedspisen. Här fanns telefon, vatten och avlopp.

Bertil Wååg behövde aldrig testa bergrum mets funktioner i skarpt läge, som tur är, men väl under övning. Fast de flesta övningar har han gjort i Enköping, där en kopia av stabsledningscentralen finns. Före 90-talet övade man knappt i bergrummet på grund av den sekretess som rådde. Men han har varit i bergrummet ”lite då och då” och även sovit där ett antal dygn.

– Jag var inte störd av att bo inne i ett bergrum, men jag vet att det fanns andra som kände ett visst obehag. Det mest speciella är att man inte ser dagsljuset utan måste titta på klockan för att veta vilken tid på dagen det är.

Men kanske försökte arkitekterna skydda Förvarsstaben även mot den deprimerande bristen på dagsljus och utsikt. I matsalen sitter nämligen en väldig väggtafet med ett fotomotiv från en spektakulär och soldränkt bergstopp bakom en stilla, blå sjö med lugna gröna skogar runt sig.

Väggtafeter är ju på modet igen, och kanske kan bergrum bli det också. Nu reas många militära bergrum ut till högstbjudande. Exempelvis har budgivningen just avslutats på ett i Karlstad med samma dimensioner som det i Lurbo.

Få av de många spekulanter som sökt sig till Lurbo den här frostnupna morgonen vill röja sina planer för bergrummen, men här finns bland annat representanter för Uppsala kommun, för bilbranschen och för datalagringsföretag.

Jim Pira representerar två företag inom eventbranschen.

– I Göteborg har bergrum gjorts till festlokaler med framgång. Här kan man ju kombinera det med stora ytor för lager av material. Om det är möjligt beror nog på hur mycket folk man får ta in med tanke på de nödutgångar som finns, säger han.

Han står mitt framför ett litet skyddsrum i skyddsrummet, ett minimalt värn med en skottglugg i betongväggen och en i den kraftiga plåtporten, att använda om fienden mot all förmodan skulle ha lyckats att ta sig in. Staffan Klintberg, före detta major och en av dem som varit mycket i bergrummet, kommer förbi och försöker få upp den tunga porten. Det lyckas inte.

– Det har nog rostat igen, säger han.

Det är inte bara plåtporten som fått förfalla i det svenska försvaret, tycker han som är på visningen för att återse bergrummet han inte varit i på 15 år. Kapitalförstöringen är närmast total i hans ögon.

– Staten har ju lagt ned hemskt mycket pengar på vårt försvar. Men på bara några år har allt förstörts.

Men utan att låta helt övertygad av sina egna ord säger han att han inte blir nostalgisk av besöket i urberget.

– Man måste förstå att ett sådant här bergrum inte är något skydd längre. Den tekniska utvecklingen har gjort allt annorlunda, säger han.

I dag skulle en missil kunna träffa ventilationstrumman eller ingången till bergrummet. Så hög är precisionen. När bergrummen byggdes var träffsäkerheten betydligt lägre. En bomb fälld från ett flygplan kunde hamna många hundra meter fel, och skyddet i berget kunde räcka.

– I dag skyddar man sig genom att vara rörlig och mobil. Fienden ska inte veta var man befinner sig, förklarar Staffan Klintberg.

Men det här är inte den enda förklaringen till att många bergrum nu säljs, påpekar han.

– Försvaret har helt enkelt minskat i storlek. Vi fyller inte ut kostymen längre.

Staffan Klintberg tar oss med in i den stora tvåvåningskorridor där försvarsområdesstaben skulle hålla till. I rummet längst in står ett halvtrasigt kassaskåp i trä. Det för tankarna till Jönssonligan och de Franz Jägerskåp som Sickan är expert på att öppna. Här höll Riksbanken till. För i krig var säkerställandet av tillgång till betalningsmedel en av flera samhällsfunktioner som behövde extra skydd. Exempelvis behövs läkemedel även under brinnande krig och därför huserade läkemedelsföretaget Pharmacia i en av bergrummets korridorer. Staffan Klintberg minns ett test av produktionen av läkemedel i bergrummet.

– Det såg ut som slaget vid Lützen år 1632, dimman låg tät i hela bergrummet. Det kan inte ha fungerat något vidare, säger han.

– Sverige ser ut som en Schweizerost! Det har investerats enormt med pengar och tid i den här typen av skydd.

Thomas Fredengren, Uppsalabo som till vardags arbetar med att samla in pengar till forskning på Uppsala universitet, är medlem i Svensk fortifikationshistorisk förening. Han är en av få som tidigare fått göra ett studiebesök i bergrummet i Lurbo.

Bergrummet är bara ett av tiotusentals i Sverige som byggdes under hotet om ett nytt världskrig, somliga stora som det i Lurbo, andra mycket små och bara till för ett fåtal personer. Uppsala kommun disponerade exempelvis ett eget bergrum i Eriksberg, där kommunledningen skulle skyddas om kriget kom.

– Man känner den påtagliga rädsla som fanns för ett krigsutbrott när man besöker de här platserna. Det är som att gå in i en annan tid, säger Thomas Fredengren.

Han och de andra fortifikationshistorikerna har sett som sin uppgift att försöka dokumentera det stycke märkvärdiga historia som nu är till salu, och har lagt upp en blogg med text och bild från sin rundvandring i Lurbo.

– Folk glömmer bort. Och snart har vi en datahall eller en champinjonodling i Lurbo i stället.

Samma tanke har majoren Staffan Klintberg. Han tycker att bergrummet i Lurbo borde bli ett militärt museum för visning av tekniskt materiel som fordon och teleutrustning.

– Det borde bevaras för eftervärlden för att visa att så här såg det ut, så här ser kalla kriget ut i verkligheten.

Fotnot: *Texten publicerades i UNT:s E-tidning och papperstidning den 15 december 2013*

Av: Niklas Skeri niklas.skrei@unt.se

Skyddsrum

I Uppsala tätort finns 1 200 skyddsrum, med totalt 160 000 platser. De ska kunna tas i bruk på 48 timmar. På taken runt om i stan sitter tyfoner, varifrån en larmsignal ljuder vid ett flyganfall.

Även om skyddsrummen, som i stort byggdes från 1950-talet fram till 90-talet, finns kvar och ska kunna användas, är beredskapen en helt annan i dag än under kalla kriget. Exempelvis finns inga skyddsmasker att tillgå i skyddsrummen. De som funnits har blivit för gamla och det finns inget politiskt beslut om att producera nya.

I dag finns heller inga evakueringsplaner, vilket förut fanns med detaljerade uppgifter. Sådan här detaljerade planer fanns för många delar av samhället, som sjukvården, transportsektorn, drivmedelsförsörjningen, djurhållningen etc.

I dag informeras inte om vad som ska ske vid ett krigsutbrott annat än att viss information finns på Uppsala kommuns hemsida, och att skyddsrummen ska vara märkta med två skyltar. Under kalla krigets dagar däremot hölls stora beredskapsövningar, skolorna undervisade om vad som hände vid ett krigsutbrott, och informationen spreds till alla, exempelvis genom telefonkatalogen. Även civilförsvarsorganisationen, cirka 3 000 personer i Uppsala, är borta sedan 90-talet. Det bergrum i Eriksberg där Uppsala kommuns civilförsvarsledning skulle kunna ta skydd i månader vid en invasion av Sverige är inte längre kvar i kommunal ägo.

Men nu finns signaler om att nya planer för hur samhället ska organiseras under höjd beredskap ska tas fram, både militära och civila. Enligt Uppsala kommuns beredskaps- och säkerhetssamordnare Thomas Hall kan det vara att vänta under de närmaste åren.

Enligt Thomas Hall handlar inte detta om någon förändrad hotbild, utan om en politisk vilja.

Källa: Thomas Hall, beredskapssamordnare Uppsala kommun, tidigare militär.

Så tänkte Sverige

Enligt ÖB Sverker Göransson kan Sverige i dag stå emot ett anfall i en vecka. Efter andra världskrigets slut och ända in på 70-talet dimensionerades det svenska försvaret för att slå tillbaka angrepp i två riktningar – och samtidigt ha förmågan att fördröja ett anfall i en tredje riktning tills hjälp kom utifrån.

Under andra världskriget skapades ett system med krigsflygbaser för flygvapnet, vilket byggdes ut under kalla kriget. Bland annat byggdes berghangarer vid F16 i Uppsala, som skulle kunna möta ett atombomshot. I ett bergrum vid F 16 i Uppsala byggdes 1950 den första luftförsvarscentralen.

Källa: "Bygga och befästa

Så mycket såldes bergrummet för

Nu har budgivningen om Försvarets väldiga bergrum i Lurbo utanför Uppsala avslutats.

Länkar

[LÄS MER: Säljes: Hemligt bergrum](#)

15 budgivare var med i kampen om att få köpa det 2 400 kvadratmeter stora bergrummet i Lurbo. Budgivningen pågick i två veckor och är nu avslutad.

När budgivningen verkade ha avstannat låg senaste budet på 4,7 miljoner kronor. Spekulanterna fick då ett dygn på sig att matcha priset och vinnaren lade ett sista bud på 5,1 miljoner kronor.

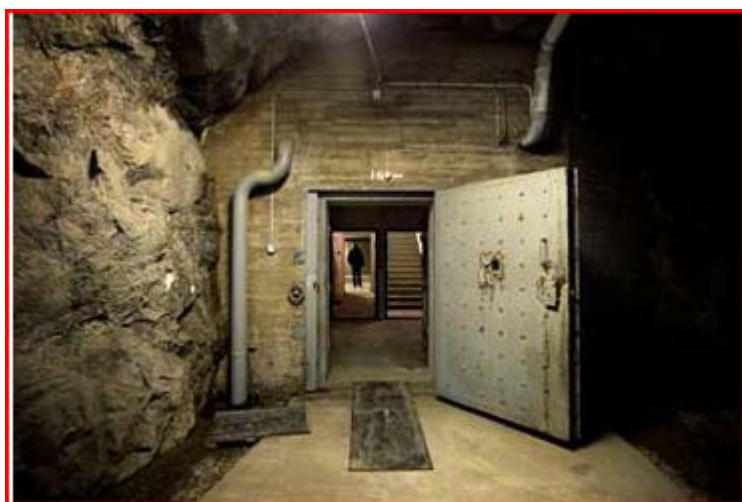
Carolina Rediviva har tidigare varit hyresgäster i bergrummet och förvarat arkiverade böcker i lagerutrymmen. I december såldes ett bergrum i Karlstad för 3 miljoner kronor. Ett amerikanskt företag använder nu det värmländska bergrummet till förvaring av sprängmedel.

Men vem den nya ägaren till bergrummet i Uppsala är och vad det nu ska användas till är ännu inte avslöjat.

- Nu ska vi upprätta ett kontrakt och det kan ta ett par dagar. Först då går vi ut med vem köparen är, säger Angela Eriksson på Fortifikationsverket till SvD.

Kontorsdelen

Södra ingång

fastrostad dörr vid arkivlokalerna gick inte öppna

Staffan Klintberg

Publicerad: 2014-02-14 11:46

